

JÄRNVÄGSUTREDNING

Sundsvall – Härnösand

Sundsvall-, Timrå- samt Härnösands kommun, Västernorrlands län

PM - Artskyddsförordningen

2013-10-15

Titel: PM – Artskyddsförordningen

Utgivningsdatum: 2013-10-15

Utgivare: Trafikverket

Kontaktperson: Marie Svahn

Uppdragsansvarig: Anders Brandt, Tyréns AB

Distributör: Trafikverket, Box 186, 871 24 Härnösand, telefon: 0771-921 921

Innehåll

1	Bakgrund	4
1.1	Undvika & minimera	4
2	Järnvägsutredningen	5
2.1	Delsträcka Sundsvall-Birsta	5
2.2	Delsträcka Birsta-Midlanda/Stavreviken.....	5
2.3	Delsträcka Midlanda/Stavreviken-Bye och Bye-Härnösand	5
2.4	Sammantagen bedömning	6

1 Bakgrund

Artskyddsförordningen (2007:845) är ett regelverk för fridlysning av hotade djur och växter. För samtliga vilda fåglar i Sverige samt i bilaga 1 upptagna arter markerade med N eller n gäller att det är förbjudet att:

Djur (4§)

1. avsiktligt fånga eller döda djur
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Växter (7§)

avsiktligt plocka, samla in, skära av, dra upp med rötterna eller förstöra växter i deras naturliga utbredningsområde i naturen.

För arter upptagna i bilaga 2 gäller att det är förbjudet att plocka, gräva upp, ta bort eller skada växter eller frön (8-9 §§). För kräddjur, groddjur och ryggradslösa djur gäller att det är förbjudet att döda, skada, fånga, ta bort eller skada djuren i något av dess levnadsstadier (6§).

Det går att få dispens från bestämmelserna, i bilaga 1, endast om:

1. det inte finns någon annan lämplig lösning,
2. om dispensen inte försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus, och
3. dispensen behövs för att a) skydda vilda djur eller växter samt deras livsmiljöer eller c) av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse [fler skäl finns, men här tas bara de upp som har direkt koppling till ett järnvägsprojekt].

För arter i bilaga 2 går det att få dispens om det inte finns någon annan lösning och dispensen inte försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus.

1.1 Undvika & minimera

Det är, för att få dispens från artskyddsförordningens bilaga 1, nödvändigt att samtliga av punkterna 1, 2 eller 3 i 14 § uppfylls. Därför måste hantering av eventuella upptagna arter komma in tidigt i infrastruktursprojekt. I första hand ska diskuteras hur man kan undvika påverkan helt och i andra hand hur man kan minimera påverkan och anpassa lösningar för att inte negativt påverka gynnsam bevarandestatus. I en eventuell dispensansökan måste det framgå om det saknas alternativa lösningar och hur den sökta åtgärden påverkar artens bevarandestatus.

Även om alla fågelarter omfattas bör, enligt Naturvårdsverket, arter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, rödlistade arter samt sådana arter som uppvisar en negativ trend prioriteras i skyddsarbetet (Naturvårdsverkets hemsida 12-02-01). Det ger istället en fågellista på ett 60-tal arter (istället för de ca 250 häckande fågelarter som finns frekvent i Sverige).

2 Järnvägsutredningen

Inom järnvägsutredningen Sundsvall-Härnösand har en artanalys gjorts för att kartlägga vilka arter (förtecknade inom artskyddsförordningen) som finns inom korridorerna och avgöra vilken påverkan en ny järnväg innebär för dessa arter.

2.1 Delsträcka Sundsvall-Birsta

Några rödlistade fågelarter har hittats inom delsträckans odlingslandskap, men då det endast är en gemensam korridor på denna delsträcka skiljer inte påverkan. För att minska påverkan på fågelfaunan bör järnvägen läggas så att minsta möjliga påverkan på odlingslandskapet sker. Småskaliga jordbruksmarker har ofta ett rikt fågelliv.

2.2 Delsträcka Birsta-Midlanda/Stavreviken

Inom delsträckan är det främst inom odlingslandskap, kring Märlo slott samt vid Ljustorpsån och i deltat som höga artvärden finns.

Vid Märlo slott finns fladdermöss och en hel del fåglar beroende av öppet landskap. I området kring Ljustorpsån finns bland annat sötgräs, främst inom Masugnsgrundet. En art som är beroende av lövskogsdominerade översvåmningsmarker/rasbranter. Inom deltat förekommer klådris, ävjepilört och några låsbräkenarter. Samtliga arter är hävd- eller störningsgynnade.

Vid val av korridor gäller, även här, att undvika att fragmentera jordbrukslandskapen och att inte gå för nära Märlo slott. För att inte påverka sötgräs (som kräver störd och inte solexponerad mark) bör Masugnsgrundet undvikas och eventuell bro över Ljustorpsån byggas så att inte stränderna påverkas.

I deltat bör växtplatser i första hand undvikas, men går inte det bör samtliga arter vara möjliga att flytta då de är gynnade av öppen mark, störning eller hävd och inte är beroende av skogsmiljö.

2.3 Delsträcka Midlanda/Stavreviken-Bye och Bye-Härnösand

Båda delsträckorna är relativt artfattiga vilket är förväntat i dessa produktionsskogsområden. Endast fladdermus- och fågelarter har påträffats, undantaget Gådeån, och dessa är kopplade till jordbruksmarker och/eller småsjöar. Även här bör ny järnväg förläggas så att inte de små jordbruksområdena fragmenteras.

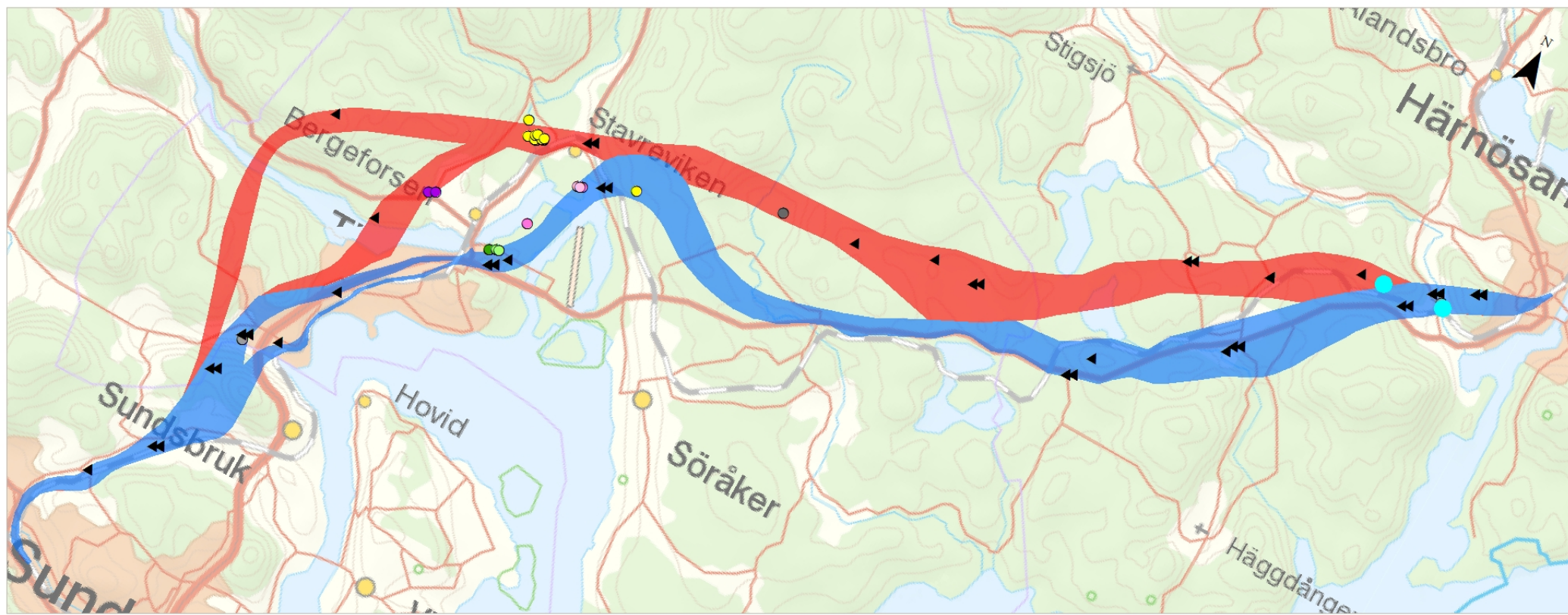
I Gådeån har även utter påträffats. En bro bör förläggas så att inte vattenmiljön eller stränder påverkas negativt.

Det finns inga korridorsskiljande åtskillnader.

2.4 Sammantagen bedömning

Då många observerade arter inom utredningsområdena är kopplade till jordbrukslandskap så bör ny järnväg läggas så att dessa biotoper inte skadas. Vid vattendrag bör broar byggas som inte påverkar vatten- eller strandmiljöer.

Inom delsträckorna Sundsvall-Birsta, Midlanda/Stavreviken-Bye samt Bye-Härnösand är inte artförekomsterna korridorsskiljande. Inom delsträckan Birsta-Midlanda/Stavreviken bedöms korridor röd väst och öst inte vara förenliga med artskyddsförordningen på grund av ingreppen i Masugnsgrunder och Lögdö bruk. Korridor blå öst att föredra ur artskyddsförordningsaspekt.

Figur 1. Artskyddsförordningsarter observerade efter år 2000.

Tabell 1. Växter och djur (exkl fåglar) upptagna i artskyddsförordningen som finns rapporterade i artportalen inom järnvägsutredningens korridorer. Bilaga anger vilken av förordningens bilagor arten är listad i. Rödlistekategorierna har följande betydelser: CR = Akut hotad, arten löper extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd; EN = Starkt hotad, arten löper stor risk att dö ut i vilt tillstånd; VU = Sårbar, den bedöms löpa hög risk att dö ut i vilt tillstånd; NT = Nära hotad, den ligger nära att uppfylla kriterierna för någon av ovanstående kategorier. Rapp.år innebär rapporteringsår i artportalen/observationsdatabasen. Endast arter rapporterade efter år 2000 är medtagna i analysen (utom flodpärlmussla).

Art	Bilaga	Rödlista	Habitatkrav	Korridor	Rapp.år
Topplåsbräken	2	VU	Topplåsbräken påträffas vanligast i gräsbevuxen kulturmark, som tidigare slåtrats eller betats. De minst kulturpåverkade förekomsterna finner man i gräsmarker längs älvstränder, samt i fjälltrakterna.	Blå (norrberge)	1909-2001
Rutlåsbräken	2	EN	Växer på kortvuxna, torra, öppna gräsmarker utan alltför påtaglig konkurrens. Den förekommer även i andra miljöer som sydvända lövskogar, vägbankar, lövängar, klipphyllor mm.	Blå (Norrberge)	1981-2006
Ävjepilört	1	NT	Ävjepilört är knuten till grunda leriga stränder vid älvar, sjöar och åar.	På gränsen till blå korridor (deltat)	2010
Bergviol	2	VU	Bergviol växer på solvarma platser i kustbygderna och utmed älvdalarna, främst på torra backar och i lövskogsdominerande brynvegetation. Arten är ljusberoende.	Blå (Färjholmen, Norrberge), Röd öst (Bergeforsen), Blå och röd (Hammal)	1909-2007
Klådris	2	EN	Klådriset är främst knuten till älvdalarna nedom fjällregionen men finns sällsynt spridd över hela landet. Klådrisets naturliga växtplatser är steniga, grusiga och sandiga älv- och sjöstränder. Arten är anpassad till levande älvar med sandiga öar, revlar och nipor, där erosion och omlagring skapar kontinuerlig dynamik. Den viktigaste enskilda ekologiska faktorn är vårfloden, eftersom etablering av nya plantor så gott som uteslutande sker på helt vegetationsfri mark efter högvatten.	Blå (Färjholmen, Deltat), Röd (Svedjeholmen)	1911-2008
Sötgräs	1	VU	Sötgräs trivs bäst i lövskogsdominerade artrika raviner, stränder samt i rasbranter och på block i gammal granskog. Det fleråriga gräset är konkurrenssvagt och delvis beroende av störningar som vårfloder, erosion och ras.	Röd (Lögde bruk/Ljustorps ån)	1879-2007
Strutbräken*	2	-	Bäck- och älvraviner.	Röd (Ljustorp)	
Utter	1	VU	Optimala miljöer för arten är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättfångad föda året runt och som har tillgång till platser där den kan vila ostört, föda upp ungar etc.	Har observerats i Gådeån (samtliga korridorer berörs) men	2007-2012

Art	Bilaga	Rödlista	Habitatkrav	Korridor	Rapp.år
				kan förväntas finnas inom hela utredningsområdet.	
Flodpärlmussla	1	EN	Flodpärlmusslan är knuten till strömmande vattendrag med grus- och stenbottnar, mera sällsynt kan man hitta den i partier med sandbotten.	Blå (bäck mellan Häggsjön och Antjärnstjärn)	1996
Trollfladdermus	1	-	Uppträder i gles, ofta högstammig skog, över skogsbilvägar, i gläntor, vid sjöstränder och i trädalléer. Hanarna etablerar revir under augusti och fram till början av oktober varvid parning sker men befruktningen sker först på våren. Honorna bildar kolonier i juni-juli. Koloniplatsen kan vara i trädhåligheter eller i byggnader. Som artens reproduktionsplats bör betraktas hanreviren och yngelkolonierna.	Alla (Gådeån)	2007
Nordisk fladdermus	1	-	Nordisk fladdermus är mycket vanlig i Sverige. Den finns i skogs- och kulturmark i hela landet. De jagar oftast ganska högt upp i luften. De bildar kolonier på upp till 50 individer. På sommaren bor de under tegelpannor eller på vindar och på vintern sover de i grottor eller i kalla byggnader.	Alla (Märlo, Krigsbyn, Gådeån)	2006-2007
Långörad fladdermus	1	-	Mycket vanlig. Långörade fladdermöss plockar ofta sina byten från grenar och blad och flyger därför nära växtlighet. Långörade fladdermöss bor gärna i hus och då ofta på vindar	Alla (Märlo, Gådeån)	2006-2007
Brandts fladdermus	1	-	Brandts fladdermus gillar skog och är ganska vanlig upp till Västerbotten. De bildar kolonier på upp till 50 individer och nyttjar byggnader på sommaren såväl som på vintern, om inga grottor finns tillgängliga.	Röd, Röd öst, Blå väst (Märlo, Krigsbyn)	2006
Vattenfladdermus	1	-	Mycket vanliga upp till Ångermanland. De flyger lågt, tätt och i räta linjer över spegelblanka vattenytor. Övervintrar i grottor.	Alla (Gådeån)	2007
Skogsödla	2	-	Påträffas på öppna platser i kulturlandskapet och i skogsmark i mycket skiftande miljöer, både i fuktig och tät örtvegetation och solexponerade torra områden. Kan också ses i andra öppna, människoskapade, biotoper.	Röd, men den finns sannolikt inom alla korridorer i hela utredningsområdet.	2008

* Arten från Medelpads flora vilket innebär att exakt lokalisering inte är säkerställd (och finns inte med i kartunderlaget).

Tabell 2: Fåglar upptagna i artskyddsförordningen som finns rapporterade i artportalen som har trolig boplats/häckning inom järnvägsutredningens korridorer. Bilaga anger vilken av förordningens bilagor arten är listad i. Rödlistekategorierna har följande betydelser: CR = Akut hotad, arten löper extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd; EN = Starkt hotad, arten löper stor risk att dö ut i vilt tillstånd; VU = Sårbar, den bedöms löpa hög risk att dö ut i vilt tillstånd; NT = Nära hotad, den ligger nära att uppfylla kriterierna för någon av ovanstående kategorier. Samtliga observationer har skett efter år 2000. Art markerad med asterisk () förekommer endast där tunnel är planerad.*

Art	Bilaga	Rödlista	Habitatkrav	Korridor
Backsvala	1	NT	Backsvalan häckar i kolonier i grustag samt sand- och lerbrinkar. I Norrland är den i hög utsträckning knuten till nipor och älvstränder.	Samtliga.
Berguv*	1	NT	Berguven häckar i rasbranter och klippterräng samt i stenbrott, grustag, på kalhyggen och vid soptippar.	Sekretessbelagt.
Bivränk	1	VU	Arten häckar i tät, ogallrad skog på högproduktiv mark, i södra Sverige främst i lövskogsrika trakter, i Norrland till stor del i högproduktiv granskog.	Sekretessbelagt.
Drillsnäppa	1	NT	Drillsnäppan häckar längs steniga och grusiga stränder, gärna med ett visst sandinslag, längs rinnande vatten och vid näringsfattiga sjöar över hela landet.	Sekretessbelagt.
Flodsångare	1	NT	Flodsångaren häckar i täta buskmarker, oftast i närheten av vatten. Den	Samtliga.
Gräshoppångare	1	NT	Gräshoppångaren häckar på fuktig gräs- och ängsmark med höga örter och spridda låga buskar samt vid diken och åkerkanter.	Blå, Röd öst.
Göktyta	1	NT	Göktytan häckar i gles löv- och blandskog samt i större trädgårdar och parker. Den häckar även på torra nyupptagna hyggen. Arten är starkt beroende av torr och öppen mark där små marklevande myror utgör den viktigaste födokällan.	Samtliga.
Hämpling*	1	VU	Hämplingen finns främst i kulturlandskapet där den viktigaste häckningsbiotopen är torra, solbelysta och buskrika naturbetesmarker, men även trädgårdar, granplanteringar och skogsbyn som ligger i anslutning till jordbruksmark utnyttjas ofta.	Samtliga (Röd, Röd öst vid tunnel)
Jorduggla	1	NT	Jordugglan häckar på hedar, myrar, ängsmark och hyggen.	Sekretessbelagt.
Kornknarr	1	NT	Kornknarren häckar på strandängar och fuktig åkermark och är i påfallande grad knuten till marginalområden inom jordbrukslandskapet med mer ålderdomliga och småskaliga brukningsmetoder.	Röd, Röd öst, Blå.
Mindre flugsnappare	1	NT	Mindre flugsnapparen häckar sällsynt i tät, ogallrad högvuxen blandskog på fuktig mark, men även i ädellövskog och i barrskog.	Blå
Mindre hackspett	1	NT	Mindre hackspetten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt	Röd, Röd öst.

Art	Bilaga	Rödlista	Habitatkrav	Korridor
			ädelövträd.	
Nötkråka	1	NT	Nötkråkan häckar i mossrik granskog med närbelägna hasselbestånd (södra Sverige) eller sibirisk cembratall (norra Sverige).	Samtliga.
Ortolansparv	1	VU	Häcker i öppen terräng, vanligen i ett mosaikartat jordbrukslandskap med tillgång till solexponerade, vegetationsfattiga grus-, sand- eller jordtytor, t.ex. trädor, körvägar, järnvägsvallar, grusbrinkar, hävdade hagmarker, energiskogar, hållmarker och öppna diken. Förekomst av åkerholmar, spridda solitära träd, alléer eller stora stenblock är också av betydelse. Häcker även på markberedda hyggen i Norrland.	Samtliga.
Rosenfink	1	VU	Rosenfinken häckar i regel på friska till fuktiga marker och ofta hittar man den på igenväxande strandängar längs vattendrag eller kring sjöar. Den förekommer regelbundet även i lövrika kantzoner mot jordbruksmark, i igenväxande lundar och buskrika betesmarker, på buskrik igenväxande jordbruksmark, i parker och trädgårdar liksom på kalhyggen med ymnig lövvegetation.	Samtliga.
Smålom	1	NT	Arten reproducerar sig i gölar, mindre skogssjöar och fjällsjöar varifrån fåglarna flyger till fiskeplatser i större sjöar eller havet.	Samtliga.
Storspov	1	VU	Storspoven häckar på öppna myrar, ängar, hedar och fuktig jordbruksmark över större delen av landet.	Samtliga
Svarthakedopping	1	NT	Den häckar i en mängd olika typer av sötvatten, allt i från små viltvatten, dammar, kärr, agmyrar och vattenfyllda lertag som till större sjöar, både eutrofa slättsjöar och mer näringsfattiga skogssjöar.	Röd, Blå, blå öst.
Sånglärka	1	NT	Huvuddelen av sånglärkepopulationen häckar på jordbruksmark, men den förekommer även på mossar, hedar och alvar.	Blå.
Tornseglare	1	NT	Häcker under taktegel eller i håligheter på byggnader samt i skogsmark där den häckar i hålträd.	Blå.

Tabell 3: Allmänt förekommande arter, upptagna i Artskyddsförordningen, som inte har rapporterats till artportalen men ändå kan förväntas finnas inom utredningsområdet. Bilaga anger vilken av förordningens bilagor arten är listad i. Rödlistekategorierna har följande betydelser: CR = Akut hotad, arten löper extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd; EN = Starkt hotad, arten löper stor risk att dö ut i vilt tillstånd; VU = Sårbar, den bedöms löpa hög risk att dö ut i vilt tillstånd; NT = Nära hotad, den ligger nära att uppfylla kriterierna för någon av ovanstående kategorier. Samtliga observationer har skett efter år 2000.

Art	Bilaga	Rödlista	Habitatkrav
Vanlig groda	1, 2	-	Fuktiga marker i lövdominerad blandskog och i öppet kulturlandskap.
Vanlig padda	2	-	Leker ofta i större vatten, klarar sig relativt bra i fisk- och kräftvatten.
Åkergroda	1	-	En mycket allmän art som endast saknas i fjällen. Leker i de flesta typer av vatten förutsatt att det är grunt och stillastående. Leken sker under april i södra Sverige till in i juni i landets norra delar. Lekvattnet är artens reproduktionsplats.
Kopparödla	2	-	I vegetationsrika områden med tät och fuktig markvegetation, ex betesmarker, skogsgläntor längs åkerrenar och i komposter.
Skogsödla	2	-	Påträffas på öppna platser i kulturlandskapet och i skogsmark i mycket skiftande miljöer, både i fuktig och tät örtvegetation och solexponerade torra områden. Kan också ses i andra öppna, människoskapade, biotoper.
Huggorm	2	-	Väl anpassad till ett skiftande kulturlandskap och påträffas på ljunghedar, i mossmarker, längs åkerrenar och gårdsgårdar, på kalhyggen etc.
Snok	2	-	Påträffas nära vattendrag, sjöar eller i fuktiga marker.
Björn	1	-	Skog.
Lodjur	1	NT	Skog.

TRAFIKVERKET

Trafikverket, Box 186, 871 24 Härnösand
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 0243-795 90

www.trafikverket.se